Комунальний вищий навчальний заклад
«Херсонська академія неперервної освіти»
Херсонської обласної ради

ДО 70-РІЧЧЯ
КВНЗ «ХЕРСОНСЬКА АКАДЕМІЯ
НЕПЕРЕРВНОЇ ОСВІТИ»

ПЕДАГОГІЧНИЙ АЛЬМАНАХ

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

ВИПУСК 23

ХЕРСОН
2014

УДК 37.013
ББК 74 я 43

Зареєстровано у Вищій атестаційній комісії України постановою президії ВАК України від 16 грудня 2009 року №1-05/6 (бюлетень № 1, 2010 р.).

Рекомендовано до друку вченою радою Комунального вищого навчального закладу «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради (протокол № 3 від 15.05.2014 р.).

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Іван	БЕХ	доктор психологічних наук, професор (Україна)
Євдокія	ГОЛОБОРОДЬКО	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Віктор	ОЛІЙНИК	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Василь	КУЗЬМЕНКО	доктор педагогічних наук, професор, головний редактор (Україна)
Марія	ПЕНТИЛЮК	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Григорій	ПУСТОВІТ	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Галина	САГАЧ	доктор педагогічних наук, професор (Україна)
Ніна	СЛЮСАРЕНКО	доктор педагогічних наук, професор, відповідальний секретар (Україна)
Нада	БАБІЧ	доктор педагогічних наук, професор (Хорватія)
Бажена	МУХАЦКА	доктор педагогічних наук, професор (Польща)
Раїса	СЕРЬОЖНИКОВА	доктор педагогічних наук, професор (Росія)
Олександр	ТЕСЛЕНКО	доктор педагогічних наук, доктор соціологічних наук, професор (Казахстан)
Анатолій	ЗУБКО	кандидат педагогічних наук, професор (Україна)
Ірина	ЖОРОВА	кандидат педагогічних наук, доцент (Україна)
Юлія	КУЗЬМЕНКО	кандидат педагогічних наук, доцент (Україна)
Сергій	МОЇСЕЄВ	кандидат педагогічних наук, доцент (Україна)
Наталія	ТЕРЕНТЬЄВА	кандидат педагогічних наук, доцент (Україна)
Галина	ЮЗБАШЕВА	кандидат педагогічних наук, доцент (Україна)
Олена	КОХАНОВСЬКА	кандидат педагогічних наук (Україна)

РЕЦЕНЗЕНТИ: Мірослав ФРЕЙМАН – доктор педагогічних наук, професор (Польща);
Микола ПАНТЮК – доктор педагогічних наук, професор (Україна)

Педагогічний альманах: Збірник наукових праць / редкол. В. В. Кузьменко (голова) та ін. – Херсон : КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти», 2014. – Випуск 23. – 317 с.

У збірнику наукових праць відомі дослідники, педагоги-практики загальноосвітніх навчально-виховних закладів, професійно-технічних навчальних закладів, вищих начальних закладів I-II і III-IV рівнів акредитації висвітлюють теоретичні й прикладні аспекти модернізації сучасної освіти. Упровадження висвітлених на сторінках збірника наукових праць матеріалів сприятиме вирішенню різноманітних проблем сучасної загальноосвітньої та професійної школи.

Для науковців і педагогів-практиків загальноосвітніх шкіл, професійно-технічних та вищих навчальних закладів, працівників інститутів післядипломної освіти.

Автори несуть відповідальність за достовірність інформації, точність фактів, цитат, інших відомостей, за порушення авторських прав будь-яких юридичних і фізичних осіб, а також за використання даних, що не підлягають публікації у відкритому друці. Думки авторів можуть не співпадати з думкою редакції. Передрук матеріалів допускається тільки з письмового дозволу редакції. При використанні матеріалів, опублікованих в «Педагогічному альманасі» посилання на збірник наукових праць обов'язкове.

© Педагогічний альманах, 2006

Зміст

Розділ 1. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ 9
Чепіль М.М. Патріотизм як цінність у педагогічній спадщині В. Сухомлинського 10
Домніцак В.В. Секційна робота І street workout як сучасні елементи позааудиторної роботи з фізичного виховання в системі професійної підготовки курсантської молоді 16
Кащук М.Г. Суспільно-історичне та психолого-педагогічне підґрунтя проблеми правового виховання старшокласників 24
Моїсеєв С.О., Мельничук Ю.В. Концептуальні засади підготовки старшокласників до участі у Всеукраїнській учнівській олімпіаді з фізичної культури і спорту 29
Савченко М.С. Сутність поняття «гендерний підхід в освіті» 37
Сліпіч Ю.В. Виставка дитячого мистецтва як освітньо-культурний простір виховання щасливої особистості 43

Розділ 2. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ 48
Александров Е.П. Учебный текст: педагогический аспект 49
Шмалей С.В., Щербина Т.І. Логічно-опорні схеми як ефективна технологія навчання шкільному профільному курсу «Екологія» 57
Бак В.Ф. Методична система формування біоетичних знань учнів у процесі профільного навчання біології 64
Коростіль Л.А., Каленик І.І. Моделювання як засіб унаочнення хімічної складової курсу «Природознавство», 5 клас 71
Мартинович О.Б. Єнський план як «вихідна форма» удосконалення сучасної освіти в школах німецькомовних країн 77
Сафонова І.Я. Визначення структури предметної компетентності старшокласників у процесі вивчення предметів фізико-математичного циклу 83
Філончук З.В. Формування естетично-ціннісного ставлення до світу в процесі вивчення шкільної географії 88

Розділ 3. ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОФЕСІЙНОГО НАВЧАННЯ 93
Борисов В.В., Бобилева Я.В. Ґендерні особливості поведінки вчителів технологій в уявленнях молоді 94
Василюк А.В. Концептуальні підходи до підготовки майбутніх учителів 98
Жерноклеєв І.В. Основи сучасного розвитку вищої педагогічної освіти в Королівстві Норвегія 104
Іванченко Є.А. Динаміка результатів діагностики рівнів сформованості готовності майбутнього економіста до запобігання і розв'язання конфліктів у професійній діяльності під час функціонування системи інтегративної професійної підготовки майбутніх економістів 111
Серёжникова Р.К. Ноосферная педагогика как инновационная технология субъективизации студентов в образовательном пространстве высшей школы 118
Бедевельська М.В. Формування педагогічної майстерності майбутніх учителів іноземної мови на засадах компетентнісного підходу: результати експерименту 124
Бопко І.З. Основні тенденції підготовки до наукової діяльності майбутніх магістрів у вищому навчальному закладі 130
Гуменюк С.В. Характеристика та особливості педагогічного мислення 135
Дзюба П.М. Інформаційні технології в системі підготовки персоналу прикордонного відомства з питань забезпечення безпеки життєдіяльності 141
Диченко Т.В. Проблеми адаптації іноземних слухачів підготовчих факультетів вищих навчальних закладів 145
Дьоміна В.М. Технології викладання прикладних дисциплін у підготовці фахівця-аграрія 152
Кан Ю.Б. Підвищення рухової активності студентів ВНЗ у процесі занять карате-до 157
Кукушкіна Л.А. Сучасні вимоги до підготовки фахівців інженерного профілю в Україні та Німеччині в контексті інтеграції 163
Кулалаєва Н.В. Опанування культури безпеки як умова актуалізації професійної самоорганізації студентів 168

Ліпшиць Л.В. Використання методу анкетування для дослідження соціокультурної компетентності майбутніх судноводіїв 174
Навроцька М.М. Самопрезентація як засіб розвитку професійного іміджу педагога 180
Окіпняк Д.А. Педагогічні умови формування професійної компетентності фахівців з гуманітарного розмінування: результати дослідження 185
Паніотова Д.Ю. Аналіз стану сформованості загальнокультурної компетентності майбутніх інженерів у сучасній вищій школі 192
Пантюк Т.І. Становлення педагога-вихователя як освітня детермінанта підготовки дитини до школи 197
Роменський О.В. Взаємодія з автоматизованими технічними засобами як невід'ємний компонент професійно-комунікативної компетеноності моряка 201
Стеценко Н.М., Чикалова Т.Г. Теоретичні підходи до інтерпретації сутності культурологічної компетентності 208
Терентьєва Н.О. Критично-інноваційний потенціал університетської освіти як результат євроінтеграційних процесів 214

РОЗДІЛ 4. ТЕОРІЯ ЗМІСТУ, ОРГАНІЗАЦІЇ ТА УПРАВЛІННЯ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНИМ ПРОЦЕСОМ 220
Драч І.І. Зміст та технології компетентнісно орієнтованого управління професійною підготовкою магістрантів педагогіки вищої школи 221
Сергеєва Л.М. Праксіологічні засади управління розвитком професійно-технічного навчального закладу 227

РОЗДІЛ 5. СОЦІАЛЬНА ПЕДАГОГІКА 233
Дереш В.С. В. Сухомлинський про вплив сім'ї та школи на процес соціалізації дитини (50-70-ті роки XX століття) 234
Султанова Н.В. Теоретичні засади становлення і розвитку реабілітаційної педагогіки 241

РОЗДІЛ 6. ІСТОРІЯ ПЕДАГОГІКИ 246
Завгородняя Т.К. Проблемы педагогики в творческом наследии Марка Теплинского 247
Антонець М.Я. Зміст диференціації виробничого навчання для хлопців-старшокласників за професіями і спеціальностями в школах Української РСР (1958-80-ті рр. XX ст.) 254
Гончар М.В. Аналіз архівних матеріалів з історії розвитку нижчої професійної освіти на Півдні України другої половини XIX – початку XX сторіччя 260
Жорова І.Я. Тенденції розвитку професіоналізму вчителів природничих дисциплін в системі післядипломної освіти України (друга половина XX століття) 263
Карпенко О.Є. Аксіологічний вимір педагогічної спадщини Я. Корчака в контексті української педагогіки 271
Кохановська О.В. Діяльність жіночих громадських організацій у напрямку природничо-математичної освіти дівчат XIX – початку XX століття 276
Пахолок Р.І. Упровадження теоретико-практичних напрацювань західноукраїнських чоловічих навчальних закладів кінця XVIII – першої третини XX ст. у сучасну освітньо-виховну практику 282
Примакова В.В. Вплив гуманістичної спадщини В. Сухомлинського на професійний розвиток учителів початкових класів 289
Сав'юк А.М. Вивчення студентами вищих навчальних закладів просвітницько-педагогічної діяльності жіночих громадських організацій на Півдні України у другій половині XIX – першій чверті XX століття 294
Стражнікова І.В. Еволюція розвитку професійної освіти західного регіону України (історіографічний аспект) 300
Шаргун Т.О. Професійна підготовка майбутніх залізничників: педагогічні аспекти класифікації історичних джерел 307

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ 315

ектов. Электронные средства учебы позволяют продемонстрировать процессы или ировать явления, за которыми невозможно наблюдать в течение одного занятия или ые несут опасность для здоровья и жизни человека. Кроме того, подано описание имедийных презентаций, которые могут использоваться для объяснения новой темы, роля знаний, как средство информации в индивидуальной и самостоятельной работе.

Ключевые слова: информационные технологии, система обучения, компьютерная ника, мультимедиа.

Dziuba P. M.

INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE SYSTEM PRE-SERVICE TRAINING PERSONNEL OF FRONTIER DEPARTMENT ON QUESTIONS OF PROVIDING OF SAFETY OF VITALITY

In the article a role, place and didactics issues, value of information technologies is reflected within the study of subject «Safety of vitality». Certainly, that the use of information technologies extends possibilities of educationa process, provides the new ways of delivery of information to industry of safety of vitality, enables the test of own ideas and projects. The task of study of discipline envisages a capture knowledge, abilities and skillstof decision taking in the field of professional tasks with regard to the branch requirements in relation to providing safety of personnel, defence of population in dangerous and emergency situations, forming motivation due to strengthening of the personal responsibility for providing of the assured strength of functioning of assets of industry, material and cultural values security within the limits of scientifically-reasonable criteria of acceptable risk.

Having mastered the discipline «Safety of vitality» future specialists are to own totality of general cultural and professional competences on issues of safety of vital functions in corresponding directions of preparation for the decision of the professional tasks related to guaranteeing of maintenance of life and health of frontier department personnel under conditions of dangerous and emergency situations. Description of multimedia presentations, that can be used for new theme introductionf, control of knowledge, is given, as means of information in individual and independent work.

Key words: information technologies, system of education, computer-based aids, multimedia.

УДК 378-057.87-054

Диченко Т.В.[*]

ПРОБЛЕМИ АДАПТАЦІЇ ІНОЗЕМНИХ СЛУХАЧІВ ПІДГОТОВЧИХ ФАКУЛЬТЕТІВ ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ

У статті проаналізовано основні проблеми, які виникають в іноземних слухачів під час адаптації до умов життя і навчання в Україні, зокрема на підготовчому відділенні Сумського державного університету. Представлено етапи та види адаптації іноземних слухачів. Розглянуто фізіологічну, соціально-культурну, дидактичну адаптацію. Відзначено, що відмінними особливостями дидактичної системи навчання іноземних слухачів є два чинники – нерідна мова і нерідне середовище, в якому відбувається навчання.

Представлено результати анкетування іноземних слухачів підготовчого відділення СумДУ. За результатами опитування виявлено, що адаптація іноземних слухачів із різних регіонів світу відбувається по-різному.

Показано, що при виборі педагогічних засобів навчання важливо враховувати національно-психологічні особливості слухачів. Описано найбільш загальні психологічні характеристики представників Близького Сходу, Африки, Східної Азії. Підкреслено важливість довишівської підготовки, під час якої іноземці не тільки отримують необхідний мінімум знань, а й відбувається їх адаптація до нових умов життя і навчання. Розглянуто особливості педагогічного спілкування з іноземними слухачами. Представлено ознаки дезадаптації та показники адаптованості.

Ключові слова: адаптація, іноземні слухачі, підготовчій факультет.

© *Диченко Т.В.*[*]

В останні десятиліття ключовим чинником трансформації освіти стає її інтернаціоналізація. Згідно з визначенням, запропонованим ЮНЕСКО, «інтернаціоналізація освіти є однією із форм, у яких вища освіта відповідає на можливості і проблеми глобалізації» [1].

2009 року 3,7 млн. студентів вищих навчальних закладів здобували освіту за межами своєї батьківщини. Згідно зі статистичними даними, опублікованими Держкомстатом України 2011 року, у системі вітчизняної освіти навчалися 2,5 млн. студентів, із них 48 тис. (2 %) – іноземні студенти з 134 країн світу. Найбільша кількість іноземних студентів, які навчаються в Україні, з Китаю – 6 тис., далі ідуть Туркменістан – 5,5 тис., Росія – 4 тис., Індія – 3 тис., решта припадає на інші країни світу [2]. У 2013-2014 навчальному році в Україні навчалося 60 тис. іноземних студентів. За прогнозами, чисельність іноземних студентів зростатиме.

Сумський державний університет понад 20 років активно розвиває міжнародну діяльність, зокрема залучає іноземних студентів до навчання. На сьогодні в СумДУ навчається близько 1200 іноземних студентів, зокрема 260 з Ближнього Зарубіжжя. Нині географія контингенту іноземних громадян становить більше ніж 50 країни із різних регіонів світу (Європа, Південна Америка, Африка, СНД). У зв'язку з цим актуальним завданням для університету, як і для інших вищих навчальних закладів, є забезпечення іноземних студентів належними умовами життя і навчання. Успішність навчання іноземців і рівень їх професійної підготовки залежить насамперед від їх адаптації.

Проблемі адаптації іноземних студентів присвячено багато досліджень вітчизняних і зарубіжних дослідників. На науковому рівні різні аспекти адаптації висвітлено в роботах Н. Булгакової, М. Іванової, Е. Ізотової, Л. Рибаченко, О. Суригіна, Т. Чернявської, Н. Шагліної, І. Ширяєвої та ін.

Проведений нами огляд свідчить, що дослідження проводились у 1980-2014 роках. За цей час значно змінився соціальний склад слухачів і географія країн, з яких вони прибувають на навчання до України. Тому питання адаптації іноземців є актуальним і сьогодні.

Мета статті – проаналізувати основні проблеми, що виникають в іноземних слухачів під час адаптації до умов життя і навчання в Україні, зокрема на підготовчому відділенні Сумського державного університету, розглянути особливості педагогічного спілкування з іноземними слухачами.

Адаптація – складне багатофакторне явище, вивченням якого займаються представники багатьох галузей науки. Виокремлюються різні види адаптації – біологічна, психічна, психологічна, соціально-психологічна, соціальна, соціально-педагогічна, професійна та ін.

У психолого-педагогічних дослідженнях під адаптацією (лат. adapto- «пристосування») розуміють процес активного пристосування індивіда до оточення, яке змінюється.

В. Ясницький вважає, що адаптація як системна властивість людини має багатофункціональний характер: 1) вона є необхідною умовою і водночас засобом оптимізації взаємодії людини з природою та соціальним середовищем; 2) сприяє розвитку людини та вдосконаленню навколишнього середовища; 3) через адаптацію формується соціальна сутність людини; 4) є необхідною для оволодіння людиною будь-яким видом діяльності [3, с. 82].

Л. Рибаченко виокремила «критичні точки», у яких іноземець переживає кризові стани (приїзд студента до України, перехід із підготовчого відділення на 1-й курс та реадаптація при поверненні на батьківщину після закінчення навчання) [4].

Для іноземців, які будуть здобувати освіту в Україні українською мовою, є обов'язковим навчання на підготовчому факультеті (відділенні). Важливість довишівської підготовки пояснюється тим, що саме на цьому етапі іноземець не тільки одержує необхідний мінімум знань, умінь, навичок, сформованість яких дає йому

можливість подальшого успішного здобуття освіти у вищому навчальному закладі, але й відбувається його адаптація до нових умов життя і навчання в Україні.

Слухачі підготовчого відділення, потрапляючи в нове соціально-культурне середовище, одержують значне емоційне і фізичне навантаження, інтенсивний характер навчання, великі об'єми інформації нерідною мовою. Вони повинні звикнути до нових кліматичних та побутових умов, до нової освітньої системи, до нової мови спілкування, до інтернаціонального характеру навчальних груп. Науковці виокремлюють такі етапи адаптації: подолання «мовного бар'єру», входження до студентського середовища, засвоєння нових норм інтернаціонального колективу, формування стійкого позитивного ставлення до майбутньої професії [5].

Адаптація відбувається під час взаємодії факторів зовнішнього середовища і організму людини. Ці адаптогенні фактори можуть бути фізіологічними, екологічними, соціальними, психологічними, професійними.

Більшість науковців виокремлюють три види адаптації іноземних слухачів – фізіологічну, соціально-культурну, дидактичну (академічну).

Розглянемо фізіологічну адаптацію. Іноземці, які приїздять до України, передусім відчувають вплив клімату, що пов'язано зі зміною кліматичних зон і часових поясів. Особливо це відчувають африканські слухачі. У них спостерігається підвищена втомленість на заняттях, пропуски занять через погане самопочуття, скарги на погану пам'ять, що є сигналом екстремального стану. Крім того іноземці стикаються з такою проблемою, як відсутність тих продуктів, які вони звикли використовувати для приготування їжі. Негативно позначається мала кількість сонячних днів, різкі перепади температур, короткий світловий день. Це призводить до погіршення психологічного стану, відчуття втоми, яке не минає, інколи до депресії.

Особливості фізіологічної адаптації треба враховувати в навчально-виховному процесі, протягом 1,5-2 місяців поступово збільшувати аудиторне навантаження іноземних слухачів, залучати їх до занять спортом.

Соціально-психологічна адаптація зумовлена входженням іноземців в нове середовище (нові умови життя, норми поведінки, незвичайний режим діяльності, необхідність комунікації із представниками різних культур, проблеми пристосування до нового оточення).

У дослідженнях В. Трусова, Н. Шагліної [6] розглянуто проблеми соціально-психологічної адаптації та представлено результати анкетування близько 300 іноземних слухачів довишівського етапу навчання. Нами було проведено анкетування серед слухачів підготовчого відділення, які приїхали з Туреччини (160 осіб), Африки (60 осіб), Туркменістану (40 осіб), Узбекистану (40 осіб), Палестини, Йорданії (40 осіб). Опитування мало анонімний характер, анкети перекладено рідними мовами респондентів. Результати опитування іноземних слухачів відображають найбільш суттєві фактори, що ускладнюють їх адаптацію (ранжування за зменшенням значущості):

Слухачі з Туреччини:
1) труднощі звикання до клімату;
2) недостатня попередня шкільна підготовка;
3) фінансові труднощі;
4) відсутність широкої мовленнєвої практики;
5) труднощі звикання до їжі.

Слухачі з Африки:
1) труднощі звикання до клімату;
2) відсутність широкої мовленнєвої практики;
3) недостатня попередня шкільна підготовка;
4) фінансові труднощі;
5) труднощі звикання до їжі.

Слухачі з Палестини, Йорданії:
1) труднощі звикання до клімату;
2) труднощі звикання до їжі

3) недостатня попередня шкільна підготовка;
4) фінансові труднощі;
5) відсутність широкої мовленнєвої практики.

Слухачі з Туркменістану, Узбекистану: 1) труднощі звикання до їжі;
2) відсутність широкої мовленнєвої практики;
3) труднощі звикання до клімату;
4) недостатня попередня шкільна підготовка;
5) фінансові труднощі.

Не відчувають жодних труднощів в Україні 60% респондентів із Туркменістану і Узбекистану.

Анкетування показує, що адаптація іноземних слухачів із різних регіонів світу відбувається по-різному. Для успішної адаптації і, як наслідок, успішного проходження процесу навчання іноземного слухача має значення географія і клімат регіону, національно-психологічні особливості іноземця та якість педагогічної системи.

Дидактична адаптація пов'язана з готовністю іноземних слухачів опанувати різноманітні нові організаційні форми навчання, пристосуватися до значного збільшення обсягу навчального матеріалу. Відмінними особливостями дидактичної системи навчання іноземних слухачів є два чинники – нерідна мова навчання і нерідне середовище, в якому відбувається навчання [7].

Вищий навчальний заклад має докласти усіх зусиль для створення оптимальних умов для адаптації іноземних слухачів. Йдеться про кваліфіковану допомогу в організації та плануванні самостійної навчальної роботи; озброєння слухачів знаннями про інноваційну культуру навчальної праці; освоєння сучасних освітніх технологій; ознайомлення їх з особливостями методики самостійної роботи; забезпечення контактності викладачів та іноземців; формування у них адекватної навчальної мотивації.

Знання національно-психологічних особливостей слухачів із різних регіонів світу важливе під час обрання педагогічних засобів, які сприяють більш швидкій адаптації іноземців до нового соціально-культурного середовища і до нової педагогічної системи.

У дисертаційній роботі Н. Булгакової описано найбільш загальні психологічні характеристики представників Близького Сходу й Африки. Науковець відзначає, що студенти з Близького Сходу (Сирія, Ливан, Палестина) впевнені, незалежні, довірливі, відкриті, не помічають небезпеки, легко адаптуються, прагматичні. Англомовні студенти з Африки (Нігерія, Ефіопія, Гана) – мовчазні, непоступливі, заглиблені в себе, нетерплячі, зарозумілі, надмірно сором'язливі, з розвинутим відчуттям небезпеки, індивідуалісти, орієнтовані на особисті бажання, мрійливі, у більшості з них інтенсивне внутрішнє життя. Африканські франкомовні студенти (Конго, Малі) відкритті, кмітливі, емоційно нестійкі, агресивні.

Слухачі з Туркменістану й Узбекистану – старанні, сумлінно ставляться до навчальних обов'язків, вимог викладачів, дисципліновані. Слухачі з Туреччини – відкриті, самовпевнені, прагматичні, недисципліновані.

Національно-психологічні особливості іноземних слухачів треба враховувати під час педагогічного спілкування. У нових умовах навчання іноземних слухачів викладач повинен прагнути використовувати всі можливі засоби емоційного і психологічного впливу для створення нормальної атмосфери в групі, уникати авторитарного тону в спілкуванні зі слухачами. Технологію навчання необхідно спрямовувати на дидактичну, соціально-психологічну та соціокультурну адаптацію іноземних слухачів, що сприятиме успішному міжособистісному, міжкультурному та професійному спілкуванню.

При цьому техніка педагогічного спілкування повинна складатися з таких компонентів: навчання комунікативних умінь; оцінка емоційного стану викладача і слухача; уміння справлятися зі стресом і навчити цього слухачів; формування

позитивних міжособистісних стосунків зі студентами; уміння стримувати почуття й емоції та допомога слухачам у подоланні страху, невпевненості; правильна постановка голосу, управління мімікою і жестами [8].

Викладачу, який працює з іноземцями, необхідні такі якості, як комунікабельність, уміння справлятися зі стресом, уміння подолати психологічні бар'єри у спілкуванні.

Із досвіду викладання відомо, що в побудові педагогічного спілкування не може бути дрібниць. Навіть фонетичні параметри мовлення викладача (інтонація, висота тону, тембр голосу) можуть бути неприйнятними для іноземного слухача.

Голос викладача повинен бути спокійним, не гучним і не тихим. Студенти з азійського регіону сприймають гучний голос як крик. Латиноамериканців чи арабів з їх жвавістю характеру втомить тихий і розмірений голос викладача.

Щоб підтримувати увагу іноземних слухачів, мова викладача повинна бути емоційною, міміка і жести – зрозумілі і прийнятні слухачами, що не завжди є легким завданням, так як у різних культурах міміка і жести мають різне, а підчас – і протилежне значення.

Іншим важливим компонентом у педагогічному спілкуванні є ставлення до часу. Ще засновник теорії міжкультурної комунікації Е. Хол поділяв культури на монохромні та поліхромні за ставленням їх представників до часу [9].

Іноземні слухачі, які навчаються в Україні, в більшості належать до поліхромних культур і не вміють планувати навчальний час. Їм складно не спізнюватися на заняття, особливо в перші місяці навчання, тому що в їхніх країнах така поведінка не є негідною. До того ж вони не можуть зосередитися на одному занятті, намагаються робити кілька справ одночасно. Іноземцям також важко сприймати часові обмеження для виконання завдань і тестів, тому що в їх культурах важливою є сама діяльність, а не її часові межі.

Під час педагогічного спілкування з іноземними слухачами важливо брати до уваги категорію простору, яка сильно відрізняється в різних культурах. Насамперед, мова йде про дистанцію спілкування, яка залежить від віку, статі, релігії, соціального положення учасників комунікації. Переважна більшість іноземних слухачів приїжджає до нас з мусульманських країн, де неприпустимим є дотик людини, що належить до іншої релігії.

Стиль педагогічного спілкування з іноземними слухачами в різних випадках повинен відрізнятися, він залежить від їх етнопсихологічних особливостей. Відомо, що китайські освітні традиції пов'язані з авторитарним стилем викладання, тому китайські слухачі важко звикають до дружнього, демократичного стилю спілкування українських викладачів.

Зі слухачами з Африки специфіка спілкування полягає у відкритості, м'якості; не рекомендується застосовувати демократичний стиль спілкування; особлива увага приділяється розвитку навичок самоорганізації та дисципліни. Африканські слухачі мають високу працездатність, але у них відсутні навички самоорганізації, тому викладач повинен прищеплювати їм ці навички.

Арабські слухачі з перших занять демонструють активність і бажання досягнути кращих результатів, але у них здебільшого відсутні навички самостійної роботи, тому їх необхідно навчити вчитися.

Слухачів – курдів із Туреччини – з початку занять треба привчати до дисциплінованості. Як і арабських слухачів, їх необхідно навчити вчитися. За моделлю В. Кан-Каліка, бажане спілкування на основі діалогу і спілкування на основі спільної діяльності [10].

До факторів, що погіршують адаптацію, відносять недостатню інформацію. Цей фактор вважають основною причиною дезадаптації. Через недостатню інформацію можуть виникати стресові стани. Як відомо, дезадаптація виникає, по-перше, у критичні вікові періоди, по-друге, в умовах підвищених психологічних та соціальних вимог до людини, що викликає зростання її психічної напруженості, по-третє, за наявності

психотравмуючих подій, в екстремальних ситуаціях. Початок навчання на підготовчому відділенні вищого навчального закладу іншої країни висуває саме підвищені психологічні та соціальні вимоги до слухачів. Ознаки дезадаптації – це фізіологічні, емоційні та поведінкові порушення. Внаслідок зіткнення з труднощами виникає тривожність, дратівливість, високий рівень самітності. Такого роду негативні явища трансформуються в зниження мотивації до навчальної діяльності. Слухачі, що не зуміли успішно адаптуватися в новому середовищі, повертаються додому достроково.

Референтним показником адаптованості є відсутній або низький рівень тривожності і високий рівень самооцінки, позитивні емоції по відношенню до свого оточення, задовільне самопочуття та відчуття душевного комфорту.

Фактори, що визначають рівень адаптації іноземних слухачів, умовно можна розділити на об'єктивні – обумовлені навчальною діяльністю та умовами життя у відриві від родини і батьківщини (нові форми навчання, новий колектив, нове оточення тощо); об'єктивно-суб'єктивні (слабкі навички самостійної роботи і самоконтролю тощо); і суб'єктивні (небажання вчитися, сором'язливість).

Концептуальна модель готовності іноземних слухачів до навчально-професійної діяльності у вищій школі повинна включати в себе такі компоненти: 1) мотиваційний – прагнення до самостійності, прояв стійкого інтересу до предмета навчання і бажання повністю оволодіти мовою спеціальності; 2) когнітивний – розуміння зв'язку навчання з майбутньою професійною діяльністю; 3) емоційно-вольовий – упевненість в успіху, прагнення подолати труднощі на шляху досягнення поставленої мети, високий ступінь самоорганізації.

Таким чином, адаптація іноземного слухача – складний, динамічний, багаторівневий і багатосторонній процес перебудови потребово-мотиваційної сфери, комплексу наявних навичок і умінь відповідно до нових для нього умов життя і навчання. Ефективність навчальної діяльності істотно підвищиться, якщо викладач ураховуватиме національно-психологічну специфіку кожного іноземного слухача. Пошуку шляхів здійснення такої роботи можуть бути присвячені подальші наукові дослідження.

Література

1. 2009 World Conference on Higher Education: The New Dynamics of Higher Education and Research for Societal Change and Development (UNESCO, Paris, 5-8 July, 2009) COMMUNIQUE [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.unesco.org/fileadmin/MULTIMEDIA/HQ/ED/ED/pdf/WCHE_2009/FINAL%20COMMUNIQUE%20WCHE%202009.pdf.
2. Міносвіти планує збільшити кількість іноземних студентів у вузах України // <osvita.ua/vnz/news/15736>. – 8. 02.2014.
3. Ясницький В. М. Соціально-психологічна адаптація особистості: сучасні підходи / В. М. Ясницький // Наука і освіта. – 2001. – № 6. – С. 82–86
4. Рибаченко Л. І. Підготовка іноземних студентів у навчальних закладах України (1946-2000 рр.) : афтореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.01 «Загальна педагогіка та історія педагогіки» / Л. І. Рибаченко. – Луганськ, 2001. – 16 с.
5. Иванова М. А. Социально-психологическая адаптация иностранных студентов первого года обучения в вузе: Методические рекомендации преподавателям / М. А. Иванова, Н. А. Титкова. – СПб. : СПбГТУ, 1993. – 16 с.
6. Трусов В. П. Анализ адаптационных трудностей учащихся в условиях новой педагогической системы / В. П. Трусов, Н. Д. Шаглина // Пути и методы совершенствования учебно-воспитательного процесса на подготовительных факультетах для иностранных граждан : межвузовский науч.-метод. сб. – Калинин : КПИ, 1989. – С. 23–32.
7. Сурыгин А. И. Дидактический аспект обучения иностранных студентов / А. И. Сурыгин. – СПб. : Нестор, 1999. – 391 с.

8. Арсеньев Д. Г. Социально-психологические и физиологические проблемы адаптации иностранных студентов / Д. Г. Арсеньев, А. В. Зинковский, М. А. Иванова. – СПб. : Изд-во СПбГПУ, 2003. – 145 с.
9. Филимонова С. Ю. Особенности педагогического общения с иностранными студентами в Российском ВУЗе [Електронний ресурс] / С. Ю. Филимонова, Е. С. Романюк. – Режим доступа : www.sworld.com.ua.
10. Кан-Калик В. А. Основы профессионально-педагогического общения / В. А. Кан-Калик. – Грозный : ГПИ, 1979.

Дыченко Т.В.

ПРОБЛЕМЫ АДАПТАЦИИ ИНОСТРАННЫХ СЛУШАТЕЛЕЙ ПОДГОТОВИТЕЛЬНЫХ ФАКУЛЬТЕТОВ ВЫСШИХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЙ

В статье проанализированы основные проблемы, которые возникают в иностранных слушателей при адаптации к условиям жизни и обучения в Украине, в частности на подготовительном отделении Сумского государственного университета. Представлены этапы и виды адаптации иностранных слушателей. Рассмотрены физиологическая, социально-культурная, дидактическая адаптация. Отмечено, что отличительными особенностями дидактической системы обучения иностранных слушателей являются два фактора – неродной язык и неродная среда, в которой происходит обучение.

Представлены результаты анкетирования иностранных слушателей подготовительного отделения СумГУ. По результатам опроса выявлено, что адаптация иностранных слушателей из разных регионов мира происходит по-разному.

Показано, что при выборе педагогических средств обучения важно учитывать национально-психологические особенности слушателей. Описаны наиболее общие психологические характеристики представителей Ближнего Востока, Африки, Средней Азии. Подчёркнута важность довузовской подготовки, во время которой иностранцы не только получают необходимый минимум знаний, но и происходит их адаптация к новым условиям жизни и обучения. Рассмотрены особенности педагогического общения с иностранными слушателями. Представлены признаки дезадаптации и показатели адаптированности.

Ключевые слова: адаптация, иностранные слушатели, подготовительный факультет.

Dychenko T.V.

ADAPTATION PROBLEMS OF FOREIGN STUDENTS-TRAINEES AT THE PREPARATORY DEPARTMENTS OF THE HIGHER EDUCATION ESTABLISHMENTS

The given article provides us with the analysis of the main problems that arise from foreign students-trainees'adaptation to the life and conditions of education in Ukraine, in particular, at the preparatory department of Sumy State University. It presents stages and types of foreign students' adaptation. The physiological, socio-cultural, didactic adaptation are being considered in the article. It is necessary to take into account the peculiarities of their physiological adaptation in the process of learning and upbringing, increasing learning material grasped by foreign students and involving them into the sports contests. Thus, social and psychological adaptation is aimed at adapting students-trainees to the new environment.

It is noted that the distinctive features of didactic system of teaching foreign students are two factors - the non-nativelanguage and non-native environment in which studying takes place.

The article presents the results of surveys completed by foreign student-trainees from different regions of the world who study at the preparatory department, Sumy SU. As a result, it is found out that their adaptation occurs in different ways.

It has been shown that choice of pedagogical aids for learning is playing a significant role for national and psychologicalpeculiarities of the audience as it describes the most common psychological characteristics of representatives fromthe Middle East, Africa, Turkmenistan, Uzbekistan, Turkey. The article highlights the importance of pre-vocational training, during which foreigners not only get the minimal necessary knowledge, but also successfully adapt to their new life and studying conditions.

The author considers the peculiarities of pedagogical communication with foreign students. It is underlined that style of pedagogical communication with foreign student-trainees depends on their national and psychological peculiarities. The given article reflects indicators of adaptation and disadaptation.

Key words: adaptation, foreign student-trainees, the preparatory department.

Рецензент: Кузьменко Ю.В.

УДК 378.147:378.663

Дьоміна В.М.

ТЕХНОЛОГІЇ ВИКЛАДАННЯ ПРИКЛАДНИХ ДИСЦИПЛІН У ПІДГОТОВЦІ ФАХІВЦЯ-АГРАРІЯ

У статті розглянуто характерні особливості професійної підготовки фахівців аграрної галузі в Україні, призначення прикладних дисциплін в аграрній освіті, новації, що характеризують сучасний освітній процес. Проведено аналіз сучасних інформаційних технологій, зокрема комп'ютерного, дистанційного, тьюторного навчання, модульно-рейтингова технологія, імітаційно-ігровий підхід тощо, приділено увагу розробці та впровадженню технології вивчання прикладних дисциплін в аграрних університетах, наведено класифікацію технологій навчання відповідно до сутнісних та інструментальних значущих властивостей, порушено питання якості аграрної освіти.

Ключові слова: прикладна дисципліна, фахівець-аграрій, професійна підготовка, технології викладання.

Процеси модернізації освітньої діяльності в контексті формування єдиного європейського освітнього і наукового простору висувають до вищої аграрної освіти України нові вимоги та завдання, виконання яких повинно забезпечити ґрунтовність теоретичної підготовки, професійну орієнтованість практичних умінь та навичок студентів. Сільське господарство розвивається в контакті з іншими галузями які поставляють засоби виробництва та споживають продукцію сільського господарства як сировину, а також надають транспортні, торгівельні та інші послуги [1; 3].

Сьогодні існує проблема підготовки висококваліфікованих робітничих кадрів, фахівців з вищою освітою та впровадження вітчизняних наукових розробок в агропромисловому комплексі. Функціонування аграрної освіти та науки не повною мірою відповідає соціально-економічним потребам суспільства, рівню розвитку виробництва та продовольчої безпеки держави [6].

Вирішення проблеми забезпечення життєздатності сільського господарства, його конкурентоспроможності на внутрішньому і зовнішньому ринку, гарантування продовольчої безпеки країни, збереження демографічного потенціалу і трудових ресурсів аграрного сектору, збереження селянства як носія української ідентичності, культури і духовності потребує насамперед формування ефективної системи забезпечення галузі кадрами, що зумовлює реформування, оновлення та удосконалення системи вищої аграрної освіти України [3].

Орієнтація на зазначені пріоритети в розвитку вищої освіти потребує розробки і впровадження нових педагогічних технологій у навчальний процес, що дозволить значною мірою подолати основний недолік технологічного підходу, який домінує у вищій школі, – орієнтацію на репродуктивний тип навчання [1; 9]. Закономірності професійної діяльності майбутнього фахівця галузі накладають певні вимоги на педагогічні технології викладання і розробки змісту навчальних дисциплін, організації

© *Дьоміна В.М.*

Наукове видання

ПЕДАГОГІЧНИЙ АЛЬМАНАХ

Збірник наукових праць

Випуск 23

Коректори – Демченко В.М., Гора Т.В.
Технічний редактор – Кохановська О.В.

Підписано до друку 21.05.2014 р. Формат 210х297/8 (А-4)
Папір офсетний. Друк ризографний. Гарнітура Palatino Linotype.
Умовн.друк.арк. 36,9. Наклад 300.

Друк здійснено з оригінал–макету
у видавництві КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти»
Свідоцтво ХС № 74 від 30.12.2011 р.
Адреса видавництва:
вул.Покришева, 41
м.Херсон
73034
тел. (0552) 37–02–00
E–mail: suitti.ks@gmail.com